Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (fjärde avdelningen)

den 16 juli 2026*

”Begäran om förhandsavgörande – Rättsstat – Domares oavhängighet – Artikel 19.1 andra stycket FEU – Artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna – Nationell lagstiftning som gör det möjligt att kontrollera huruvida en domare som tjänstgör vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen, Polen) uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet – Vilka domare som ingår i den dömande sammansättning som ska kontrollera huruvida dessa krav är uppfyllda – Villkoren för utnämning av en ledamot som ingår i en sådan sammansättning är behäftade med en oegentlighet – Följderna av denna oegentlighet – Opartiskhet – Unionsrättens företräde”

I de förenade målen C-96/24, C-103/24 och C-112/24

angående tre beslut att begära förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, från Sąd Najwyższy (Högsta domstolen, Polen), av den 11 januari 2024 som inkom till domstolen den 6, den 7 respektive den 12 februari 2024, i målen

X.Y. (C-96/24),

X.Y. (C-103/24),

L.S. (C-112/24)

ytterligare deltagare i rättegången:

Prokuratura Krajowa,

Rzecznik Dyscyplinarny Sądu Najwyższego,

Zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego przy Sądzie Okręgowym w Piotrkowie Trybunalskim,

meddelar

DOMSTOLEN (fjärde avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden I. Jarukaitis (referent), domstolens ordförande K. Lenaerts, tillika tillförordnad domare på fjärde avdelningen, samt domarna M. Condinanzi, N. Jääskinen och R. Frendo,

generaladvokat: N. Emiliou,

* Rättegångsspråk: polska.

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

efter det skriftliga förfarandet,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

– Polens regering, genom B. Majczyna och S. Żyrek, båda i egenskap av ombud,

– Europeiska kommissionen, genom K. Herrmann och P.J.O. Van Nuffel, båda i egenskap av ombud,

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet utan förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Respektive begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 19.1 andra stycket FEU, jämförd med artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad stadgan).

2 Respektive begäran har framställts i ett förfarande avseende X.Y., en domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen, Polen) (mål C-96/24), vid Izba Odpowiedzialności Zawodowej (avdelningen för mål om yrkesansvar), som är en avdelning inom den domstolen, till följd av en begäran från åklagarmyndigheten om tillstånd att inleda ett straffrättsligt förfarande mot den domaren, samt i disciplinära förfaranden mot X.Y. och L.S., två domare vid Sąd Rejonowy w P. (Distriktsdomstolen i P., Polen) (målen C-103/24 och C-112/24), vid avdelningen för yrkesansvar.

Tillämpliga bestämmelser

Lagen om Högsta domstolen

3 I artikel 29 i ustawa o Sądzie Najwyższym (lagen om Högsta domstolen) av den 8 december 2017 (Dz. U. 2018, position 5), i dess lydelse enligt ustawa o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (lagen om ändring av lagen om Högsta domstolen och vissa andra lagar) av den 9 juni 2022 (Dz. U. 2022, position 1259) (nedan kallad lagen om Högsta domstolen), föreskrivs följande:

”…

2. Inom ramen för [Sąd Najwyższys (Högsta domstolen, Polen)] eller dess domstolsorgans verksamhet är det inte tillåtet att ifrågasätta lagenligheten vad gäller [domstolar], statens konstitutionella organ och organ som utövar tillsyn och rättsskydd.

3. [Sąd Najwyższy (Högsta domstolen)] eller något annat maktutövande organ kan varken fastställa eller bedöma lagenligheten av utnämningen av en domare eller den behörighet att fullgöra sådana rättskipande uppgifter som följer av utnämningen.

4. Omständigheterna kring utnämningen av en domare i [Sąd Najwyższy (Högsta domstolen)] kan inte utgöra ensam grund för att ifrågasätta ett avgörande som är fattat med denne domares deltagande eller för att ifrågasätta domarens oavhängighet och opartiskhet.

5. Det är tillåtet att pröva huruvida en domare i [Sąd Najwyższy (Högsta domstolen)] eller en biträdande domare i [den domstolen] uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet, med beaktande av omständigheterna kring vederbörandes utnämning och vederbörandes uppträdande efter utnämningen, på begäran av en sådan part som avses i § 7, om det under omständigheterna i ett särskilt fall kan leda till ett åsidosättande av principen om oavhängighet eller opartiskhet som påverkar utgången i målet, med beaktande av den partens situation och målets art.

6. En begäran om fastställelse av efterlevnad av kraven i enlighet med § 5 [(nedan kallat oavhängighets- och opartiskhetstestet)] får lämnas in mot en domare i [Sąd Najwyższy (Högsta domstolen)] eller en biträdande domare i denna domstol, som är knuten till den rättsliga sammansättning som prövar:

1) ett överklagande,

…

7. Varje part i ett förfarande vid [Sąd Najwyższy (Högsta domstolen)] i de fall som avses i § 6 ska ha rätt att inge en sådan begäran.

…

9. Begäran ska uppfylla de krav som föreskrivs för en inlaga och ska dessutom innehålla följande:

1) en begäran om fastställelse av att villkoren i § 5 är uppfyllda i det aktuella fallet.

2) de omständigheter som ligger till grund för begäran och bevisning till stöd för dessa omständigheter.

10. En begäran som inte uppfyller villkoren i artikel 29 § 9 lagen om Högsta domstolen ska avvisas utan att den sökande ges möjlighet att åtgärda formfel. En begäran som lämnats in efter fristens utgång eller som av någon annan anledning inte kan tas upp till prövning ska också avvisas.

…

15. Sąd Najwyższy (Högsta domstolen)] ska pröva begäran bakom stängda dörrar i en sammansättning bestående av fem domare som utses genom lottning bland samtliga ledamöter i [Sąd Najwyższy (Högsta domstolen)], efter att ha hört den domare mot vilken begäran riktas, såvida inte en utfrågning är omöjlig eller mycket svår. Domaren får lämna sina synpunkter skriftligen. Den berörda domaren är utesluten från lottningen.

…

18. Om Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) bifaller begäran ska den förklara domaren jävig i målet. Den omständigheten att en domare förklaras vara jävig i ett mål får inte utgöra grund för att förklara domaren jävig i andra mål där denna domare har deltagit i prövningen av målet.

…

21. Det beslut som meddelas efter det att begäran prövats av [Sąd Najwyższy (Högsta domstolen)] får överklagas till en dömande sammansättning bestående av sju domare som utses genom lottning bland samtliga ledamöter i [Sąd Najwyższy (Högsta domstolen)]. Den berörda domaren och de domare som deltog i det överklagade beslutet är uteslutna från lottningen.

…

24. I frågor som inte regleras i lag ska de bestämmelser om rättegångsfrågor som är tillämpliga på förfarandet avseende begäran gälla i tillämpliga delar för det förfarande som inleds till följd av en begäran och för överklagandeförfarandet.

…”

Lagen om allmänna domstolars organisation

4 I artikel 128 i ustawa Prawo o ustroju sądów powszechnych (lag om allmänna domstolars organisation) av den 27 juli 2001 (Dz. U. nr 98, position 1070), i den lydelse som är tillämplig i de nationella målen, föreskrivs följande:

”Bestämmelserna i den allmänna delen av strafflagen och bestämmelserna i straffprocesslagen ska, med undantag för artikel 344a och artikel 396a, i tillämpliga delar tillämpas på mål som inte regleras i detta kapitel, med beaktande av de särdrag som följer av disciplinförfarandets beskaffenhet.”

Straffprocesslagen

5 I artiklarna 40 och 41 i ustawa – Kodeks postępowania karnego (straffprocesslagen) av den 6 juni 1997 (Dz. U. 1997, nr 89, position 555), i dess ändrade lydelse (nedan kallad straffprocesslagen), föreskrivs de fall där en domare enligt lag anses vara olämplig att pröva ett mål (*judex inhabilis*, artikel 40 i straffprocesslagen) och de fall då det är möjligt att inge en jävsinvändning, bland annat när det föreligger en omständighet som kan ge upphov till rimligt tvivel om domarens opartiskhet i det mål som han eller hon ska pröva (*judex suspectus*, artikel 41 i straffprocesslagen).

Målen vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

Mål C-96/24

6 Avdelningen för mål om yrkesansvar vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) hade att pröva ett mål om tillstånd att inleda ett straffrättsligt förfarande mot domaren X.Y., som tjänstgjorde vid denna domstol, vilket innebar att denna domares immunitet skulle upphävas.

7 Inom ramen för det förfarandet ingav domaren X.Y. en begäran med stöd av artikel 29 § 5 lagen om Högsta domstolen, i syfte att kontrollera huruvida domaren A.K., som tjänstgjorde som ensamdomare vid avdelningen för mål om yrkesansvar, uppfyllde kraven på oavhängighet och opartiskhet. Domaren X.Y. gjorde bland annat gällande att domaren A.K. hade utnämnts till domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) på förslag av Krajowa Rada Sądownictwa

(Nationella domstolsrådet, Polen) (nedan kallat KRS) i dess nya sammansättning och framhöll en förklaring från den domaren, vilken citerats i medierna, och i vilken domaren A.K. skiljde på ”gamla” och ”nya” domare, samt betonade att de förstnämnda ”uppför[de] sig på ett okultiverat och taktlöst sätt, [som] kränker domarämbetets värdighet”.

8 I enlighet med det förfarande som föreskrivs i artikel 29 i lagen om Högsta domstolen skulle denna begäran prövas av en särskild sammansättning med fem domare vilka skulle utses genom lottning bland ledamöterna vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen). I förevarande fall består sammansättningen av tre domare som utnämnts på förslag av KRS i dess tidigare sammansättning och två domare, Z.B. och A.S., som utnämnts på förslag av KRS i dess nya sammansättning, enligt ett förfarande som är identiskt med det förfarande genom vilket domaren A.K. utnämndes.

9 Domaren X.Y. ingav, med stöd av artikel 29 § 5 lagen om Högsta domstolen, begäranden om att oavhängighets- och opartiskhetstestet skulle tillämpas på domarna Z.B. och A.S. Begärandena avvisades genom två beslut vilka meddelades av ordföranden för Sąd Najwyższy (Högsta domstolen), som även är ordförande för avdelningen för mål om yrkesansvar, med motiveringen att förfarandet för prövning av huruvida kraven på oavhängighet och opartiskhet har iakttagits inte är tillämpligt på de domare som utses genom lottning för att ingå i den dömande sammansättning som ska pröva denna typ av begäranden.

10 Med tillämpning av artikel 29 § 24 lagen om Högsta domstolen och artikel 40 och följande artiklar i straffprocesslagen begärde den domare som var referent i den sammansättning med fem domare som hade att pröva den begäran som avses i punkt 7 ovan – vilken själv hade utnämnts på förslag av KRS i dess tidigare sammansättning och vilken utgör den hänskjutande domstolen – att domarna Z.B. och A.S. skulle förklaras jäviga, eftersom den domaren ansåg att domarna Z.B. och A.S. kanske inte uppfyllde kraven på oavhängighet och opartiskhet. Den domaren betonade även att jävsinvändningen inte borde prövas av en domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) som utnämnts inom ramen för det nya förfarande för utnämning av domare, i vilket KRS i dess nya sammansättning medverkat.

11 Nämnda jävsinvändning avvisades genom beslut av den 14 december 2023 med stöd av artikel 29 § 4 lagen om Högsta domstolen, artikel 41 §§ 1 och 2 straffprocesslagen samt i analogi med artikel 128 i lagen om allmänna domstolars organisation, i den lydelse som är tillämplig i de nationella målen. Det beslutet meddelades av en domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) som inom ramen för ett utnämningsförfarande tillsatts på denna tjänst på grundval av en KRS resolution som antagits av KRS i dess nya sammansättning.

12 Enligt den hänskjutande domstolen gör den möjlighet som föreskrivs i artikel 29 § 5 lagen om Högsta domstolen att inge en begäran om prövning av huruvida en domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet, inte det möjligt att avhjälpa åsidosättandet av kravet på en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag, särskilt då denna möjlighet har begränsats avsevärt av den polska lagstiftaren. Enligt artikel 29 § 4 i denna lag är det nämligen förbjudet att ifrågasätta en domares oavhängighet eller opartiskhet enbart på grundval av omständigheterna kring dennes utnämning.

13 Den hänskjutande domstolen har i detta avseende påpekat att angivandet i begäran om oavhängighets- och opartiskhetstestet av omständigheter som rör den berörda domarens uppträdande efter dennes utnämning inte kan medföra att begäran ska avvisas. När sådana

omständigheter inte gör det möjligt att fastställa att kraven på oavhängighet och opartiskhet har åsidosatts, kan en sådan begäran emellertid avslås. Detta gäller även när den berörda domaren har utnämnts inom ramen för ett förfarande som är behäftat med allvarliga oegentligheter.

14 Artikel 29 § 6 lagen om Högsta domstolen begränsar dessutom omfattningen av de mål i vilka en sådan begäran kan inges och bifallas.

15 Enligt den hänskjutande domstolen har den polska lagstiftaren på ett omotiverat sätt presumerat att varje utnämning av en domare på förslag av KRS i dess nya sammansättning automatiskt uppfyller kravet på en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag. Den resulterande lagtexten ger således inte bara upphov till logiska brister, utan den bygger även på ett cirkelresonemang.

16 Den hänskjutande domstolen anser att det, trots den uppenbara motsägelsen mellan artikel 29 § 5 lagen om Högsta domstolen och unionsrätten samt Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, som undertecknades i Rom den 4 november 1950 (nedan kallad Europakonventionen), är nödvändigt att EU-domstolen uttalar sig om de frågor som ställts. Den rättsliga mekanism som föreskrivs i artikel 29 § 5 och följande paragrafer i lagen om Högsta domstolen motsvarar nämligen en hybrid lagstiftningslösning, vars syfte är att i praktiken reglera situationen för de domare som utnämnts till Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) på ett sätt som strider mot kravet på en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag.

17 Den hänskjutande domstolen har även påpekat att det är nödvändigt att EU-domstolen anger på vilket sätt en begäran om oavhängighets- och opartiskhetstestet ska handläggas med hänsyn till unionsrätten, särskilt i de fall då en sådan begäran handläggs av en domare i en medlemsstat som utsetts att ingå i en dömande sammansättning – vilken är behörig att pröva en sådan begäran och vars sammansättning är rättsstridig – och som har uttömt de nationella rättsliga möjligheterna att uppnå en korrekt sammansättning.

18 Mot denna bakgrund beslutade Sąd Najwyższy (Högsta domstolen), i en sammansättning med en ensamdomare, att vilandeförklara målet och att ställa följande tolkningsfrågor till EU-domstolen:

”1) Ska artikel 19.1 andra stycket [FEU], jämförd med artikel 47 [första och andra stycket] i [stadgan], tolkas så, att
   a) Sąd Najwyższy (Högsta domstolen), i ett särskilt förfarande som inletts av en berörd part genom en begäran om prövning om huruvida en domare vid högsta domstolen – vilken utsetts för att ingå i den dömande sammansättningen i ett mål om tillstånd att inleda ett straffrättsligt förfarande mot en [annan] domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) – uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet, är skyldig att ex officio pröva huruvida den dömande sammansättning som utsetts genom lottning bland samtliga domare vid högsta domstolen (i ett mål om tillstånd att inleda ett straffrättsligt förfarande mot en domare) är en domstol ’som har inrättats enligt lag’, när det enligt den nationella lagstiftningen endast krävs en prövning av domarattributen oavhängighet och opartiskhet?
   b) för det fall en begäran om prövning av huruvida en domare vid högsta domstolen uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet grundar sig på påståendet att en sådan domare har tillsatts på denna tjänst i ett (av grundläggande karaktär) oegentligt förfarande för utnämning av domare, får de domare vid högsta domstolen som utnämnts genom samma oegentliga utnämningsförfarande inte delta i den dömande sammansättning [vilken ska pröva denna begäran och] som består av fem domare som utsetts genom lottning bland

samtliga domare vid högsta domstolen, av den anledningen att denna sammansättning av högsta domstolen inte kan anses utgöra en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag?

c) för det fall en part i ett mål rörande prövning av huruvida en domare vid högsta domstolen, vilken har utsetts för att ingå i den dömande sammansättningen (som ska avgöra ett mål om tillstånd att inleda ett straffrättsligt förfarande mot en annan domare vid högsta domstolen) uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet, har anfört att den sammansättning vid domstolen som utsetts inte uppfyller kraven på en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag på grund av att denna domare vid högsta domstolen [som ska pröva målet om tillstånd att inleda ett straffrättsligt förfarande] har medverkat i det (av grundläggande karaktär) oegentliga förfarandet för tillsättning av denna tjänst, är det vid bedömningen av begäran om prövning av huruvida domaren vid högsta domstolen uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet, inte längre nödvändigt att, såsom föreskrivs i nationell rätt, pröva den domarens uppträdande efter utnämningen som domare och karaktären av målet (om tillstånd att inleda ett straffrättsligt förfarande mot domaren vid högsta domstolen), och begäran om prövning av om en domare vid högsta domstolen uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet kan följaktligen inte avslås enbart av det skälet att sökanden inte har visat att domarens uppträdande efter utnämningen äventyrar dennes oavhängighet och opartiskhet[?]

För det fall fråga 1 b ska besvaras jakande:

2) Ska artikel 19.1 andra stycket [FEU], jämförd med artikel 47 [första och andra stycket] i [stadgan], tolkas så, att

en domare som ingår i den dömande sammansättningen i ett mål rörande prövning av huruvida en domare (som valts ut för att pröva ett mål om tillstånd att inleda ett straffrättsligt förfarande mot [en annan] domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen)) uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet, för det första får framställa en begäran om att utesluta en annan domare (andra domare) som valts ut genom lottning bland samtliga domare vid högsta domstolen, och som utnämnts som domare vid högsta domstolen i ett (av grundläggande karaktär) oegentligt utnämningsförfarande, från den dömande sammansättningen, vilket innebär att den domstol i vilken denna domare (dessa domare) medverkar inte kan anses vara en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag, och för det andra kan begära att en sådan begäran [om prövning av huruvida en domare uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet] inte prövas av en domare som också har tillsatts på en domartjänst vid högsta domstolen genom ett sådant oegentligt utnämningsförfarande[?]

3) För det fall inga ytterligare åtgärder vidtas gällande [de] begäran[den] som avses i [den andra frågan] (genom att den nationella domstolen meddelar ett avgörande), kan den domare som har framställt en sådan begäran [(sådana begäranden)] vägra att vidta åtgärder i målet rörande prövningen av huruvida domaren vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet, eller ska den domaren medverka i avgörandet och överlåta åt parten att avgöra om domen eventuellt ska överklagas på grund av ett åsidosättande av partens rätt till prövning av en domstol som uppfyller kraven i artikel 19.1 andra stycket [FEU] och artikel 47 [första och andra stycket] i [stadgan]?

4) Påverkas oegentligheten i utformningen av den dömande sammansättningen i dess helhet – i ett mål som avser en prövning av huruvida en domare uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet – inom ramen för artikel 19.1 andra stycket [FEU] och artikel 47 [första och andra stycket] i [stadgan] – av den omständigheten att endast två domare i en sammansättning bestående av fem domare har utnämnts i ett (av grundläggande karaktär) oegentligt förfarande för utnämning av domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen), det vill säga om förfarandet i ett sådant fall ändå kan fortsätta och dom kan meddelas, eftersom det med avseende på majoriteten ledamöter som valts ut för att ingå i den sammansättning som utsetts inte uppkommer några problem vad gäller frågan om oegentligheter i utnämningen av dem som domare vid högsta domstolen?"

Mål C-103/24

19 Efter det att ett disciplinärt förfarande inletts mot domaren X.Y., som tjänstgjorde vid Sąd Rejonowy w P. (Distriktsdomstolen i P.), vid avdelningen för mål om yrkesansvar vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen), utsågs domarna K.B. och C.W., samt M.M., en nämndeman, att utgöra den sammansättning som skulle handlägga förfarandet.

20 Inom ramen för detta förfarande ingav domaren X.Y., med stöd av artikel 29 § 5 lagen om Högsta domstolen, en begäran i syfte att kontrollera huruvida domaren K.B., som ingick i den sammansättning som skulle handlägga det disciplinära förfarandet, uppfyllde kraven på oavhängighet och opartiskhet, särskilt med hänsyn till att den domaren hade utnämnts till Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) på förslag av KRS i dess nya sammansättning. Domaren X.Y. begärde även att domaren K.B. skulle förklaras jävig med avseende på det disciplinära förfarandet.

21 En särskild sammansättning med fem domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) utsågs genom lottning för att pröva denna begäran. Sammansättningen består av tre domare som utnämnts på förslag av KRS i dess tidigare sammansättning och två domare, C.W. och B.Z., som utnämnts på förslag av KRS i dess nya sammansättning, enligt förfaranden som är identiska med det förfarande genom vilket domaren K.B. utnämndes.

22 Det framgår av beslutet om hänskjutande att till skillnad från de två andra mål som är föremål för förevarande avgörande, beslutade den domare som är referent i denna sammansättning – vilken själv hade utnämnts på förslag av KRS i dess tidigare sammansättning och vilken utgör den hänskjutande domstolen – att inte framställa någon jävsinvändning mot de domare som utnämnts på förslag av KRS i dess nya sammansättning, i förevarande fall domarna C.W. och B.Z., eftersom liknande invändningar hade avslagits utan att de prövats i sak, vilket enligt den domaren gjorde varje ny invändning i detta avseende meningslös.

23 Mot denna bakgrund beslutade Sąd Najwyższy (Högsta domstolen), i en sammansättning med en ensamdomare, att vilandeförklara målet och att ställa följande tolkningsfrågor till EU-domstolen:

"1) Ska artikel 19.1 andra stycket [FEU], jämförd med artikel 47 [första och andra stycket] i [stadgan], tolkas så, att
   a) Sąd Najwyższy (Högsta domstolen), i ett särskilt förfarande som inletts av en part genom en begäran om prövning om huruvida en domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) – som valts ut för att ingå i den sammansättning som ska pröva ett disciplinärt förfarande som inletts mot en domare vid en allmän domstol – uppfyller kraven på oavhängighet och

opartiskhet, är skyldig att ex officio pröva huruvida den dömande sammansättning som utsetts genom lottning bland samtliga domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) är en domstol ’som har inrättats enligt lag’[?]

b) för det fall en begäran om prövning av huruvida en domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet grundar sig på påståendet att en sådan domare har tillsatts på denna tjänst i ett (av grundläggande karaktär) oegentligt förfarande för utnämning av en domare, får de domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) som utnämnts i samma oegentliga utnämningsförfarande inte delta i den dömande sammansättning [vilken ska pröva denna begäran och] som består av fem domare som utsetts genom lottning bland samtliga domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen), av den anledningen att denna sammansättning av Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) inte kan anses utgöra en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag?

För det fall fråga 1 b ska besvaras jakande:

2) Påverkas oegentligheten i utformningen av den dömande sammansättningen – i ett mål som avser en prövning av huruvida en domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet – inom ramen för artikel 19.1 andra stycket [FEU] och artikel 47 i [stadgan] – av den omständigheten att endast två domare i en sammansättning bestående av fem domare har utnämnts i ett (av grundläggande karaktär) oegentligt förfarande för utnämning av domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen), det vill säga kan förfarandet i ett sådant fall ändå fortsätta och dom meddelas, eftersom det med avseende på majoriteten ledamöter som valts ut för att ingå i den sammansättning som utsetts inte uppkommer några problem vad gäller frågan om oegentligheter i utnämningen av dem som domare vid Sąd Najwyższy?

   För det fall att den andra frågan ska besvaras så, att om den dömande sammansättning med fem domare som krävs enligt nationell rätt emellertid består av två eller minst en domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) som utnämnts på ett oegentligt sätt, ska en sådan domstol inte anses vara en domstol i den mening som avses i artikel 19.1 andra stycket [FEU] och artikel 47 i [stadgan], i den mån oegentligheterna i utnämningsförfarandet är av grundläggande karaktär.

3) För att säkerställa att parterna har rätt att inom skälig tid få sin sak prövad av en domstol i den mening som avses i artikel 19.1 andra stycket [FEU] och artikel 47 i [stadgan], får en begäran som framställts i syfte att utröna huruvida en domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) (som utsetts för att pröva ett disciplinärt förfarande som rör en domare vid en allmän domstol) uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet prövas av en ensamdomare som är referent, med avseende på vilken det inte föreligger några oegentligheter i förfarandet för utnämning till domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen), såsom en begäran om uteslutning av en domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) som ingetts i enlighet med allmänna bestämmelser?”

Mål C-112/24

24 Efter det att ett disciplinärt förfarande inletts mot domaren L.S., som tjänstgjorde vid Sąd Rejonowy w P. (Distriktsdomstolen i P.), vid avdelningen för mål om yrkesansvar vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen), utsågs domarna K.B. att utgöra den sammansättning som skulle handlägga förfarandet.

25 Inom ramen för detta förfarande ingav domaren L.S., med stöd av artikel 29 § 5 lagen om Högsta domstolen, en begäran i syfte att kontrollera huruvida domaren K.B., som ingick i den sammansättning som skulle handlägga det disciplinära förfarandet, uppfyllde kraven på oavhängighet och opartiskhet, då den domaren hade utnämnts till Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) på förslag av KRS i dess nya sammansättning.

26 I enlighet med det förfarande som föreskrivs i artikel 29 § 15 lagen om Högsta domstolen utsågs en särskild sammansättning med fem domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) genom lottning för att pröva denna begäran. Sammansättningen består av fyra domare som utnämnts på förslag av KRS i dess tidigare sammansättning, medan den femte domaren, nämligen domare X.Y., tillsattes på sin tjänst på förslag av KRS i dess nya sammansättning, under omständigheter som var identiska med dem omständigheter under vilka domaren K.B. utnämndes.

27 En av ledamöterna i sammansättningen, som utnämndes på förslag av KRS i dess tidigare sammansättning, lämnade in en jävsinvändning mot domaren X.Y., med stöd av artikel 29 § 5 lagen om Högsta domstolen, jämförd med artikel 40 och följande artiklar i straffprocesslagen, med motiveringen att domaren X.Y:s medverkan äventyrade den aktuella sammansättningens opartiskhet.

28 Denna jävsinvändning avvisades genom beslut av den 29 november 2023 som meddelades av en domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen), som också utnämnts på förslag av KRS i dess nya sammansättning.

29 Mot denna bakgrund beslutade Sąd Najwyższy (Högsta domstolen), i en sammansättning med en ensamdomare, att vilandeförklara målet och att ställa följande tolkningsfrågor till EU-domstolen:

”1) Ska artikel 19.1 andra stycket [FEU], jämförd med artikel 47 [första och andra stycket] i [stadgan], tolkas så, att
   a) Sąd Najwyższy (Högsta domstolen), i ett särskilt förfarande som inletts av en part genom en begäran om prövning om huruvida en domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) – som valts ut för att ingå i den sammansättning som ska pröva ett disciplinärt förfarande som inletts mot en domare vid en allmän domstol – uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet, är skyldig att ex officio pröva huruvida den dömande sammansättning som utsetts genom lottning bland samtliga domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) är en domstol ’som har inrättats enligt lag’[?]
   b) för det fall en begäran om prövning av huruvida en domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet grundar sig på påståendet att en sådan domare har tillsatts på denna tjänst genom ett (i ett grundläggande hänseende) oegentligt förfarande för utnämning av en domare, får de domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) som utnämnts i samma oegentliga utnämningsförfarande inte delta i den dömande sammansättning [vilken ska pröva denna begäran och] som består av fem domare som utsetts genom lottning bland samtliga domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen), av den anledningen att denna sammansättning av Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) inte kan anses utgöra en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag?
   c) för det fall en part i ett mål rörande prövning av huruvida en domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) som har valts ut för att ingå i den sammansättning (som ska avgöra ett disciplinärt förfarande som rör en domare i en allmän domstol) uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet, har anfört att den sammansättning vid domstolen som utsetts inte uppfyller kraven på en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats

enligt lag på grund av att denna domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) [som ska pröva det disciplinära förfarandet] tillsatts genom det (i grundläggande hänseende) oegentliga förfarandet för tillsättning av denna tjänst, är det vid bedömningen av begäran om prövning av huruvida domaren vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet inte längre nödvändigt att, såsom föreskrivs i nationell rätt, pröva den domarens uppträdande efter utnämningen som domare och karaktären av det disciplinära förfarandet, och underlåtenheten att i begäran ange de omständigheter som rör domarens uppträdande efter utnämningen till domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) utgör följaktligen inte grund för att avvisa denna enligt gällande bestämmelser i nationell rätt (artikel 29 § 10 lagen om Högsta domstolen)?

För det fall fråga 1 b ska besvaras jakande:

2) Ska artikel 19.1 andra stycket [FEU], jämförd med artikel 47 [första och andra stycket] i [stadgan], tolkas så, att

en domare som ingår i den dömande sammansättningen i ett mål rörande prövning av huruvida en domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) (som valts ut för att pröva ett disciplinärt förfarande som rör en domare vid en allmän domstol) uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet, för det första, får framställa en begäran om att utesluta en annan domare (eller andra domare) som valts ut genom lottning bland samtliga domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen), och som utnämnts som domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) i ett (i grundläggande hänseende) oegentligt utnämningsförfarande, från den dömande sammansättningen, vilket innebär att den domstol i vilken denna domare (dessa domare) medverkar inte kan anses vara en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag, och, för det andra, kan begära att en sådan begäran [om prövning av huruvida en domare uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet] inte prövas av en domare som också har tillsatts på en domartjänst vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) genom ett sådant oegentligt utnämningsförfarande?

3) För det fall inga ytterligare åtgärder vidtas avseende [de] begäran[den] som avses i [den andra frågan] (genom ett avgörande av den nationella domstolen), kan den domare som har framställt en sådan begäran [(sådana begäranden)] vägra att vidta åtgärder i målet rörande prövningen av huruvida domaren vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet, eller ska den domaren medverka i avgörandet och överlåta åt parten att avgöra om domen eventuellt ska överklagas på grund av ett åsidosättande av partens rätt till prövning av en domstol som uppfyller kraven i artikel 19.1 andra stycket [FEU] och artikel 47 i [stadgan]?

4) Påverkas oegentligheten i utformningen av den dömande sammansättningen – i ett mål som avser en prövning av huruvida en domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet – inom ramen för artikel 19.1 andra stycket [FEU] och artikel 47 [första stycket] i [stadgan] – av den omständigheten att endast en av domarna i en sammansättning bestående av fem domare har utnämnts i ett (i grundläggande hänseende) oegentligt förfarande för utnämning av domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen), det vill säga kan förfarandet i ett sådant fall ändå fortsätta och dom meddelas, eftersom det med avseende på majoriteten ledamöter som valts ut för att ingå i den aktuella sammansättningen inte uppkommer några problem vad gäller frågan om oegentligheter i utnämningen av dem som domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen)?”

Förfarandet vid domstolen

30 Domstolens ordförande har genom beslut av den 26 mars 2024 förenat målen C-96/24, C-103/24 och C-112/24 vad gäller det skriftliga och det muntliga förfarandet samt domen.

Domstolens behörighet

31 Enligt fast rättspraxis ankommer det på EU-domstolen att – för att pröva sin egen behörighet eller huruvida begäran om förhandsavgörande kan tas upp till sakprövning – undersöka de omständigheter under vilka den nationella domstolen har framställt sin begäran om förhandsavgörande (dom av den 22 mars 2022, Prokurator Generalny (Avdelningen för disciplinära mål vid Högsta domstolen – Tillsättning), C-508/19, EU:C:2022:201, punkt 59).

32 Det ska för det första erinras om att i ett mål om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF får EU-domstolen endast tolka unionsrätten inom gränserna för den behörighet den tilldelats (dom av den 19 november 2019, A.K. m.fl. (Oavhängigheten hos avdelningen för disciplinära mål vid högsta domstolen), C-585/18, C-624/18 och C-625/18, EU:C:2019:982, punkt 77 och där angiven rättspraxis).

33 I förevarande fall uppvisar lydelsen i de frågor som ställts i de tre förenade målen vissa skillnader vad gäller de unionsrättsliga bestämmelser som begärts tolkade. Vissa frågor avser nämligen tolkningen av artikel 19.1 andra stycket FEU och artikel 47 i stadgan, medan andra avser artikel 19.1 andra stycket FEU, jämförd med artikel 47 i stadgan. Det är därför lämpligt att precisera tillämpningsområdet för den sistnämnda bestämmelsen.

34 Tillämpningsområdet för stadgan, när det gäller medlemsstaternas åtgärder, definieras i artikel 51.1 i stadgan, enligt vilken bestämmelserna i stadgan riktar sig till medlemsstaterna när dessa tillämpar unionsrätten. Artikel 51.1 i stadgan bekräftar EU-domstolens fasta praxis enligt vilken de grundläggande rättigheter som garanteras i Europeiska unionens rättsordning är tillämpliga i samtliga fall som regleras av unionsrätten, men inte i andra fall (dom av den 19 november 2019, A.K. m.fl. (Oavhängigheten hos avdelningen för disciplinära mål vid högsta domstolen), C-585/18, C-624/18 och C-625/18, EU:C:2019:982, punkt 78 och där angiven rättspraxis).

35 Vad gäller artikel 47 i stadgan har den hänskjutande domstolen inte angett att de nationella målen avser tolkningen eller tillämpningen av en unionsbestämmelse som genomförs på nationell nivå.

36 Följaktligen är artikel 47 i stadgan, i enlighet med artikel 51.1 däri, inte som sådan tillämplig i de nationella målen.

37 Eftersom alla medlemsstater enligt artikel 19.1 andra stycket FEU ska fastställa de möjligheter till överklagande som behövs för att säkerställa ett effektivt domstolsskydd, i den mening som avses i bland annat artikel 47 i stadgan, inom de områden som omfattas av unionsrätten, måste sistnämnda artikel likväl beaktas i vederbörlig ordning vid tolkningen av artikel 19.1 andra stycket FEU (dom av den 3 juli 2025, Lita och Jeszek, C-646/23 och C-661/23, EU:C:2025:519, punkt 54 och där angiven rättspraxis, och dom av den 4 september 2025, AW ”T”, C-225/22, EU:C:2025:649, punkt 34).

38 För det andra ska det erinras om att enligt artikel 19.1 andra stycket FEU ska medlemsstaterna fastställa de möjligheter till överklagande som behövs för att säkerställa att enskildas rätt till ett effektivt domstolsskydd iakttas inom de områden som omfattas av unionsrätten. Det ankommer således på medlemsstaterna att inrätta ett system med rättsmedel och förfaranden som garanterar en effektiv domstolsprövning på dessa områden (dom av den 26 mars 2020, Miasto Łowicz och Prokurator Generalny, C-558/18 och C-563/18, EU:C:2020:234, punkt 32 och där angiven rättspraxis).

39 Vad gäller det materiella tillämpningsområdet för artikel 19.1 andra stycket FEU, avser denna bestämmelse ”de områden som omfattas av unionsrätten”, oberoende av den situation i vilken medlemsstaterna tillämpar unionsrätten (dom av den 11 juli 2024, Hann-Invest m.fl., C-554/21, C-622/21 och C-727/21, EU:C:2024:594, punkt 35 och där angiven rättspraxis).

40 Artikel 19.1 andra stycket FEU är bland annat tillämplig på varje nationellt organ som, i egenskap av domstol, kan komma att pröva frågor om tolkning eller tillämpning av unionsrätten och därmed frågor som omfattas av unionsrätten (dom av den 26 mars 2020, Miasto Łowicz och Prokurator Generalny, C-558/18 och C-563/18, EU:C:2020:234, punkt 34 och där angiven rättspraxis).

41 Så är fallet med den hänskjutande domstolen, som kan bli tvungen att avgöra frågor rörande tillämpningen eller tolkningen av unionsrätten och som, i egenskap av ”domstol” i den mening som avses i unionsrätten, ingår i det polska rättsmedelssystemet inom ”de områden som omfattas av unionsrätten”, i den mening som avses i artikel 19.1 andra stycket FEU, vilket innebär att den hänskjutande domstolen måste uppfylla kraven på ett effektivt domstolsskydd (se, analogt, dom av den 11 juli 2024, Hann-Invest m.fl., C-554/21, C-622/21 och C-727/21, EU:C:2024:594, punkt 37 och där angiven rättspraxis).

42 I förevarande mål är EU-domstolen således behörig att tolka artikel 19.1 andra stycket FEU, jämförd med artikel 47 i stadgan.

Prövning av tolkningsfrågorna

Fråga 1 c i målen C-96/24 och C-112/24

43 Den hänskjutande domstolen har ställt fråga 1 c i målen C-96/24 och C-112/24 för att få klarhet i huruvida artikel 19.1 andra stycket FEU, jämförd med artikel 47 i stadgan, ska tolkas så, att omständigheterna kring utnämningen av en domare i sig kan medföra ett åsidosättande av rätten till en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag, i den mening som avses i dessa bestämmelser.

44 Domstolen påpekar inledningsvis, såsom framgår av domstolens fasta praxis, att även om domstolsväsendets organisation i medlemsstaterna, bland annat de nationella domstolarnas inrättande, sammansättning, behörighet och funktion, omfattas av medlemsstaternas befogenhet, så är medlemsstaterna likväl skyldiga att vid utövandet av denna befogenhet iaktta de skyldigheter som åligger dem enligt unionsrätten, och särskilt enligt artikel 19 FEU (se, för ett liknande resonemang, dom av den 11 juli 2024, Hann-Invest m.fl., C-554/21, C-622/21 och C-727/21, EU:C:2024:594, punkt 44 och där angiven rättspraxis, och dom av den 24 mars 2026, Rzecznik Praw Obywatelskich (Jävsinvändning mot en domare vid allmän domstol), C-521/21, EU:C:2026:242, punkt 28).

45 Principen om ett effektivt domstolsskydd, som det hänvisas till i artikel 19.1 andra stycket FEU, utgör en allmän princip i unionsrätten som bland annat har stadfästs i artikel 6.1 i Europakonventionen, vilken motsvaras av artikel 47 andra stycket i stadgan. Såsom det har erinrats om i punkt 37 ovan ska således sistnämnda bestämmelse i vederbörlig ordning beaktas vid tolkningen av artikel 19.1 andra stycket (se, för ett liknande resonemang, dom av den 11 juli 2024, Hann-Invest m.fl., C-554/21, C-622/21 och C-727/21, EU:C:2024:594, punkt 45 och där angiven rättspraxis, och dom av den 24 mars 2026, Rzecznik Praw Obywatelskich (Jävsinvändning mot en domare vid allmän domstol), C-521/21, EU:C:2026:242, punkt 42).

46 Regler som garanterar enskilda rätt att få sin sak prövad av en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag – i synnerhet regler som definierar detta begrepp och anger hur en sådan domstol ska vara sammansatt – utgör hörnstenen i rätten till en rättvis rättegång. En kontroll av huruvida ett organ, genom sin sammansättning, utgör en sådan domstol, när det föreligger allvarliga tvivel i fråga härom, är nödvändig för att enskilda ska kunna ha förtroende för domstolarna i ett demokratiskt samhälle (dom av den 24 mars 2026, Rzecznik Praw Obywatelskich (Jävsinvändning mot en domare vid allmän domstol), C-521/21, EU:C:2026:242, punkt 69 och där angiven rättspraxis).

47 De skyddsregler som erfordras enligt unionsrätten för oavhängighet och opartiskhet förutsätter, enligt fast rättspraxis, att det finns regler, särskilt vad gäller det berörda organets sammansättning, utnämningen av ledamöter av organet, varaktigheten av dessa ledamöters förordnanden och de grunder på vilka ledamöterna får avstå från att delta i ett avgörande, grunderna för vad som utgör jäv och de grunder med stöd av vilka ledamöterna får avsättas, som utesluter allt rimligt tvivel som enskilda rättssubjekt skulle kunna hysa beträffande organets oemottaglighet för påverkan av yttre förhållanden och organets neutralitet i förhållande till de intressen som ställs mot varandra (dom av den 6 oktober 2021, W.Ż. (Högsta domstolens avdelning för extraordinär kontroll och offentliga angelägenheter – Tillsättning), C-487/19, EU:C:2021:798, punkt 109, och dom av den 24 mars 2026, Rzecznik Praw Obywatelskich (Jävsinvändning mot en domare vid allmän domstol), C-521/21, EU:C:2026:242, punkt 70).

48 EU-domstolen har – med hänvisning till rättspraxis från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna – uttalat att rätten att få sin sak prövad av en ”domstol som har inrättats enligt lag” visserligen utgör en självständig rättighet. Icke desto mindre har denna rättighet ett mycket nära samband med skyddsreglerna avseende ”oavhängighet” och ”opartiskhet”. Enligt maktfördelningsprincipen, som är kännetecknande för hur en rättsstat fungerar, ska domstolarnas oavhängighet bland annat garanteras gentemot den lagstiftande och den verkställande makten (dom av den 24 mars 2026, Rzecznik Praw Obywatelskich (Jävsinvändning mot en domare vid allmän domstol), C-521/21, EU:C:2026:242, punkt 72 och där angiven rättspraxis).

49 Det unionsrättsliga kravet på att en domstol ”har inrättats enligt lag” syftar dessutom till att förhindra att organisationen av domstolsväsendet överlåts till den verkställande maktens skönsmässiga bedömning och att se till att detta område regleras av en lag som antas av den lagstiftande makten på ett sätt som är förenligt med de bestämmelser som reglerar utövandet av dess befogenhet. Detta uttryck återspeglar bland annat värdet av respekt för rättsstaten och avser inte endast den rättsliga grunden för en domstols själva existens, utan även fastställandet av vilka som ska ingå i den dömande sammansättningen i varje mål samt alla andra bestämmelser i nationell rätt vars åsidosättande gör att en eller flera domares deltagande i prövningen av målet betraktas som rättsstridigt, vilket särskilt innefattar bestämmelser om den berörda domstolens ledamöters oavhängighet och opartiskhet (se, för ett liknande resonemang, dom av den 26 mars

2020, Omprövning Simpson/rådet och HG/kommissionen, C-542/18 RX-II och C-543/18 RX-II, EU:C:2020:232, punkt 73 och där angiven rättspraxis, och dom av den 6 oktober 2021, W.Ż. (Högsta domstolens avdelning för extraordinär kontroll och offentliga angelägenheter – Tillsättning), C-487/19, EU:C:2021:798, punkt 129, och dom av den 24 mars 2026, Rzecznik Praw Obywatelskich (Jävsinvändning mot en domare vid allmän domstol), C-521/21, EU:C:2026:242, punkt 73).

50 Det är därför nödvändigt att försäkra sig om att de materiella rekvisit och de handläggningsregler som är tillämpliga då beslut om att utnämna domare ska antas är utformade på ett sådant sätt att de utesluter allt rimligt tvivel som enskilda rättssubjekt skulle kunna hysa beträffande de aktuella domarnas oemottaglighet för påverkan av yttre förhållanden och deras neutralitet i förhållande till de intressen som ställs mot varandra, när de väl har utnämnts. Det är därvid viktigt att dessa rekvisit och handläggningsregler utformas på ett sådant sätt att de krav som det erinrats om i föregående punkt kan tillgodoses (dom av den 24 mars 2026, Rzecznik Praw Obywatelskich (Jävsinvändning mot en domare vid allmän domstol), C-521/21, EU:C:2026:242, punkt 74 och där angiven rättspraxis).

51 Vad närmare bestämt gäller domarutnämningsförfaranden har EU-domstolen uttalat att dessa är av grundläggande vikt för att domstolsväsendet ska kunna fungera väl och för domstolsväsendets legitimitet i ett demokratiskt samhälle där den offentliga makten utövas under lagarna. Mot denna bakgrund utgör domarutnämningsförfaranden med nödvändighet en ofrånkomlig del av begreppet ”domstol som inrättats enligt lag”, i den mening som avses i artikel 47 andra stycket i stadgan. Det ska härvid preciseras att en domstols oavhängighet, i den mening som avses i denna bestämmelse, bedöms bland annat utifrån det sätt på vilket rättens ledamöter har tillsatts (se, för ett liknande resonemang, dom av den 24 mars 2026, Rzecznik Praw Obywatelskich (Jävsinvändning mot en domare vid allmän domstol), C-521/21, EU:C:2026:242, punkt 75 och där angiven rättspraxis).

52 Förvisso kan inte varje fel som kan inträffa under domarutnämningsförfarandet ge upphov till tvivel om domarens oavhängighet och opartiskhet och följaktligen om huruvida den dömande sammansättning där denna domare ingår utgör en ”oavhängig och opartisk domstol som inrättats enligt lag”, i den mening som avses i unionsrätten (dom av den 24 mars 2026, Rzecznik Praw Obywatelskich (Jävsinvändning mot en domare vid allmän domstol), C-521/21, EU:C:2026:242, punkt 76 och där angiven rättspraxis).

53 Enligt fast rättspraxis utgör emellertid det förhållandet att det förekommit oegentligheter i samband med utnämningen av domare i det aktuella domstolsväsendet ett åsidosättande av kravet på att en domstol ska vara inrättad enligt lag, särskilt när oegentligheten är av sådant slag och av sådant allvar att den ger upphov till en reell risk för att andra delar av statsmakten, särskilt den verkställande makten, kan komma att missbruka utnämningsmakten på ett sätt som undergräver integriteten av det beslut som utnämningsförfarandet utmynnat i och därigenom ger upphov till rimligt tvivel hos enskilda vad beträffar den eller de berörda domarnas oavhängighet och opartiskhet. Detta är fallet när det är fråga om grundläggande bestämmelser som utgör en del av det aktuella domstolsväsendets upprättande och funktionssätt (se, för ett liknande resonemang, dom av den 26 mars 2020, Omprövning Simpson/rådet och HG/kommissionen, C-542/18 RX-II och C-543/18 RX-II, EU:C:2020:232, punkt 75, och dom av den 24 mars 2026, Rzecznik Praw Obywatelskich (Jävsinvändning mot en domare vid allmän domstol), C-521/21, EU:C:2026:242, punkt 77 och där angiven rättspraxis).

54 För att det ska kunna fastställas att kravet på att en domstol ska ha ”inrättats enligt lag” har åsidosatts och att detta åsidosättande har fått vissa följder krävs det en helhetsbedömning av ett antal omständigheter som sammantagna bidrar till att väcka rimligt tvivel hos enskilda rättssubjekt vad gäller domarnas oavhängighet och opartiskhet (dom av den 24 mars 2026, Rzecznik Praw Obywatelskich (Jävsinvändning mot en domare vid allmän domstol), C-521/21, EU:C:2026:242, punkt 78 och där angiven rättspraxis).

55 I punkt 77 i domen av den 21 december 2023, Krajowa Rada Sądownictwa (Bibehållande av en domares ämbete) (C-718/21, EU:C:2023:1015), fann EU-domstolen, med tillämpning av den rättspraxis som det erinrats om i punkterna 46–48 ovan, vad gäller bedömningen av huruvida Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych (avdelningen för extraordinär kontroll och offentliga angelägenheter, Polen) vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) är en ”domstol” i den mening som avses i artikel 267 FEUF, att samtliga såväl systematiska som faktiska omständigheter, vilka kännetecknade utnämningen inom detta organ av flera domare, får till följd att det organet inte är en ”oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag”, i den mening som avses i artikel 19.1 andra stycket FEU, jämförd med artikel 47 andra stycket i stadgan (se, för ett liknande resonemang, dom av den 4 september 2025, AW ”T”, C-225/22, EU:C:2025:649, punkterna 49 och 50).

56 EU-domstolen konstaterade även i punkterna 35 och 37 i domen av den 7 november 2024, Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (C-326/23, EU:C:2024:940), att de brister som påverkade förfarandet för utnämning av den ensamdomare som utgör det hänskjutande organet och som tillsatts vid tvistemålsavdelningen vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) är identiska med de brister som påverkade förfarandet för utnämning av domare vid avdelningen för extraordinär kontroll och offentliga angelägenheter, och de räcker i sig för att ge upphov till berättigade och allvarliga tvivel hos enskilda rättssubjekt beträffande denna domares oavhängighet och opartiskhet, vilket innebär att den domaren inte utgör en ”domstol” i den mening som avses i artikel 267 FEUF.

57 Vissa brister i förfarandet för utnämning av domare kan i sig tyda på att de aktuella domarna inte uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet. I sådana fall kan det inte krävas att en part i förfarandet, som tar upp frågan huruvida dessa krav är uppfyllda, åberopar ytterligare omständigheter för att styrka det påstådda åsidosättandet av dessa krav.

58 När det gäller en begäran om att oavhängighets- och opartiskhetstestet ska tillämpas på en domare som ingår i en dömande sammansättning, i syfte att fastställa huruvida sammansättningen uppfyller kraven på en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag, i den mening som avses i artikel 19.1 andra stycket FEU, jämförd med artikel 47 i stadgan, ska den part som framställer en sådan begäran således kunna nöja sig med att åberopa argument som enbart grundar sig på omständigheterna kring denna domares utnämning och som visar att det vid det tillfället begicks en oegentlighet av sådant slag och av sådant allvar att den ger upphov till tvivel hos enskilda om domarens oavhängighet och opartiskhet i förhållande till den verkställande eller lagstiftande makten, utan att det är nödvändigt att åberopa andra omständigheter.

59 Den sammansättning vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) som med stöd av artikel 29 i lagen om Högsta domstolen ska pröva frågan huruvida en domare vid denna domstol är oavhängig och opartisk måste således själv uppfylla kraven på en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag, i den mening som avses i artikel 19.1 andra stycket FEU, jämförd med artikel 47 i stadgan.

60 Mot denna bakgrund ska fråga 1 c i målen C-96/24 och C-112/24 besvaras enligt följande. Artikel 19.1 andra stycket FEU, jämförd med artikel 47 i stadgan, ska tolkas så, att omständigheterna kring utnämningen av en domare i sig kan medföra ett åsidosättande av rätten till en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag, i den mening som avses i dessa bestämmelser, om dessa omständigheter medför en oegentlighet av sådant slag och av sådant allvar att den ger upphov till rimligt tvivel hos enskilda beträffande domarens oavhängighet eller opartiskhet.

Fråga 1 b i målen C-96/24, C-103/24 och C-112/24

61 Den hänskjutande domstolen har ställt fråga 1 b i de tre målen för att få klarhet i huruvida artikel 19.1 andra stycket FEU, jämförd med artikel 47 i stadgan, ska tolkas så, att den utgör hinder för att kontrollen av huruvida kraven på oavhängighet och opartiskhet avseende en domare som tjänstgör vid en domstol och därmed rätten till en domstol som har inrättats enligt lag, i den mening som avses i dessa bestämmelser, har iakttagits, anförtros en dömande sammansättning vid denna domstol som består av en eller flera domare vilka, på grund av villkoren för deras utnämning, befinner sig i en situation som är identisk med situationen för den domare som är föremål för kontrollen.

62 Såsom har påpekats i punkt 45 ovan utgör principen om ett effektivt domstolsskydd, som det hänvisas till i artikel 19.1 andra stycket FEU, en allmän unionsrättslig princip som följer av medlemsstaternas gemensamma konstitutionella traditioner och som kommer till uttryck bland annat i artikel 6.1 i Europakonventionen, vilken motsvaras av artikel 47 andra stycket i stadgan.

63 Eftersom det i stadgan stadfästs rättigheter som motsvarar de rättigheter som garanteras i Europakonventionen, syftar artikel 52.3 i stadgan till att säkerställa det nödvändiga sammanhanget mellan rättigheterna i stadgan och motsvarande rättigheter enligt Europakonventionen, utan att detta inkräktar på unionsrättens autonomi. Enligt förklaringarna avseende stadgan om de grundläggande rättigheterna (EUT C 303, 2007, s. 17) motsvarar artikel 47 andra stycket i stadgan artikel 6.1 i Europakonventionen. Domstolen måste därför säkerställa att dess tolkning i förevarande mål garanterar en skyddsnivå som inte skiljer sig från den skyddsnivå som garanteras enligt artikel 6.1 i Europakonventionen, såsom den tolkats av Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (se, för ett liknande resonemang, dom av den 11 juli 2024, Hann-Invest m.fl., C-554/21, C-622/21 och C-727/21, EU:C:2024:594, punkt 46 och där angiven rättspraxis).

64 Varje medlemsstat ska, enligt artikel 19.1 andra stycket FEU, säkerställa att de instanser som i egenskap av ”domstol”, i den mening som avses i unionsrätten, har att pröva frågor om tillämpningen eller tolkningen av unionsrätten och som således hör till dess rättsmedelssystem inom de områden som omfattas av unionsrätten, uppfyller kraven på ett effektivt domstolsskydd, inklusive kravet på oavhängighet (dom av den 11 juli 2024, Hann-Invest m.fl., C-554/21, C-622/21 och C-727/21, EU:C:2024:594, punkt 47 och där angiven rättspraxis).

65 Domstolen erinrar om att detta krav på oavhängiga domstolar – vilket är oupplösligt förbundet med rättskipningsuppdraget – är en del av kärninnehållet i rätten till ett effektivt domstolsskydd och i den grundläggande rätten till en rättvis rättegång, vilka är av vital betydelse för att garantera att samtliga rättigheter som enskilda tillerkänns enligt unionsrätten skyddas och att medlemsstaternas gemensamma värden som anges i artikel 2 FEU, bland annat rättsstatsprincipen, upprätthålls (dom av den 11 juli 2024, Hann-Invest m.fl., C-554/21, C-622/21 och C-727/21, EU:C:2024:594, punkt 49 och där angiven rättspraxis).

66 Enligt fast rättspraxis aktualiseras två olika aspekter när det gäller detta krav på oavhängighet. För det första finns det en extern aspekt som förutsätter att den aktuella domstolsinstansen fullgör sina uppgifter helt självständigt, utan att vara underställd någon annan och utan att ta emot order eller instruktioner från något håll och att den således är skyddad mot yttre inblandning eller påtryckningar som kan äventyra dess ledamöters oberoende prövning och påverka deras avgöranden (dom av den 19 november 2019, A.K. m.fl. (Oavhängigheten hos avdelningen för disciplinära mål vid högsta domstolen), C-585/18, C-624/18 och C-625/18, EU:C:2019:982, punkt 121, och dom av den 11 juli 2024, Hann-Invest m.fl., C-554/21, C-622/21 och C-727/21, EU:C:2024:594, punkt 50).

67 Vidare finns det en intern aspekt som sammanfaller med begreppet opartiskhet och som handlar om att avståndet gentemot parterna och deras respektive intressen vad gäller saken i målet ska vara detsamma. Denna aspekt förutsätter att objektivitet iakttas och att det inte föreligger något annat intresse vad gäller utgången i målet än vad som följer av en strikt tillämpning av rättsreglerna (dom av den 19 november 2019, A.K. m.fl. (Oavhängigheten hos avdelningen för disciplinära mål vid högsta domstolen), C-585/18, C-624/18 och C-625/18, EU:C:2019:982, punkt 122, och dom av den 11 juli 2024, Hann-Invest m.fl., C-554/21, C-622/21 och C-727/21, EU:C:2024:594, punkt 51).

68 Dessa skyddsregler för oavhängighet och opartiskhet förutsätter att det finns regler, särskilt vad gäller organets sammansättning, som utesluter allt rimligt tvivel som enskilda rättssubjekt skulle kunna hysa beträffande organets oemottaglighet för påverkan av yttre förhållanden och organets neutralitet i förhållande till de intressen som ställs mot varandra (dom av den 19 november 2019, A.K. m.fl. (Oavhängigheten hos avdelningen för disciplinära mål vid högsta domstolen), C-585/18, C-624/18 och C-625/18, EU:C:2019:982, punkt 123, och dom av den 11 juli 2024, Hann-Invest m.fl., C-554/21, C-622/21 och C-727/21, EU:C:2024:594, punkt 52).

69 Vad närmare bestämt gäller principen om opartiskhet kräver den att domarna inte har något egenintresse, inte är partiska eller har förutfattade meningar i de mål som de prövar och att de behandlar alla parter lika och rättvist.

70 Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna har slagit fast att opartiskhet normalt avser avsaknad av förutfattade meningar eller partiskhet, vilket kan kontrolleras på olika sätt. Enligt nämnda domstol ska opartiskhet bedömas utifrån ett subjektivt synsätt som består i att beakta en viss domares personliga övertygelse och beteende för att kontrollera huruvida domaren har uppvisat någon förutfattad mening eller partiskhet i det mål som denne har att pröva, men även utifrån ett objektivt synsätt, som består i att bedöma huruvida domstolen själv, bland annat genom dess sammansättning, erbjöd tillräckliga garantier för att utesluta allt rimligt tvivel om dess opartiskhet (se, för ett liknande resonemang, Europadomstolen, 15 oktober 2009, Micallef mot Malta, CE:ECHR:2009:1015JUD001705606, § 93).

71 Inom ramen för den objektiva bedömningen av opartiskhet uppkommer frågan huruvida det, oberoende av domarnas personliga agerande, finns vissa kontrollerbara omständigheter som gör det berättigat att ifrågasätta deras opartiskhet. Vid denna bedömning kan även obekräftade intryck tillmätas betydelse. Det följer av rättspraxis från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna att man – vid prövningen av om det finns farhågor för att kraven på oavhängighet och objektiv opartiskhet inte iakttagits i ett visst mål – kan beakta hur en part i målet uppfattar saken, men detta är inte av avgörande betydelse. Det som är avgörande är om det kan anses finnas sakliga skäl för denna uppfattning (se, för ett liknande resonemang, Europadomstolen,

15 oktober 2009, Micallef mot Malta, CE:ECHR:2009:1015JUD001705606, § 96 och 98, och dom av den 19 december 2024, Vivacom Bulgaria, C-369/23, EU:C:2024:1043, punkt 33 och där angiven rättspraxis).

72 Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna har i detta avseende även slagit fast att domares deltagande i ett beslut om jävsinvändning mot en av deras kollegor, som är ledamot i samma dömande sammansättning, kan ligga till grund för en invändning om åsidosättande av artikel 6.1 i Europakonventionen om de själva är föremål för en sådan jävsinvändning (se, för ett liknande resonemang, Europadomstolen, 22 september 1994, Debled mot Belgien, CE:ECHR:1994:0922JUD002681891, § 37).

73 Ledamöterna i en dömande sammansättning som ska uttala sig i frågan huruvida en domares deltagande i en viss instans kan strida mot kravet på en domstol som har inrättats enligt lag, kan således inte själva befinna sig i en situation som är identisk med den situation som denna domare befinner sig i. Att omständigheterna kring deras egen utnämning till domare är identiska med omständigheterna kring nämnda domares utnämning kan nämligen ge upphov till rimligt tvivel hos enskilda beträffande denna sammansättnings neutralitet i förhållande till de intressen som ställs mot varandra. Härav följer att ledamöterna i nämnda sammansättning inte kan pröva frågan om denna domares oavhängighet och opartiskhet när de befinner sig i en identisk situation.

74 I förevarande fall framgår det av handlingarna i målet att bestämmelserna om det förfarande för kontroll av huruvida en domare som tillsatts vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet, trädde i kraft under år 2022 till följd av en ändring av lagen om Högsta domstolen, för att säkerställa enskildas rätt till en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag, i den mening som avses i artikel 19.1 andra stycket FEU, jämförd med artikel 47 i stadgan. Det förfarandet gör det möjligt för parterna i ett förfarande vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) att begära att ett oavhängighets- och opartiskhetstest ska tillämpas på en domare vid denna domstol som ska pröva det mål som berör dem. Det förstnämnda förfarandet syftar till att fastställa huruvida en domare som utsetts att avgöra det mål som berör dem uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet, varvid prövningen av begäran anförtros en särskild sammansättning bestående av fem domare vilka utses genom lottning bland domarna vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen), dock med undantag för den domare som avses i begäran.

75 Såsom redan har påpekats i punkt 59 ovan måste den sammansättning vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) som med stöd av artikel 29 i lagen om Högsta domstolen ska pröva frågan huruvida en domare vid denna domstol är oavhängig och opartisk således själv uppfylla kraven på en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag, i den mening som avses i artikel 19.1 andra stycket FEU, jämförd med artikel 47 i stadgan.

76 Den hänskjutande domstolen vill närmare bestämt få klarhet i huruvida en domare som utnämnts vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen), på förslag av KRS i dess nya sammansättning, kan ingå i den sammansättning med fem domare som ska pröva en begäran om att oavhängighets- och opartiskhetstestet ska tillämpas på en domare, vilken ingetts enligt artikel 29 i lagen om Högsta domstolen, när villkoren för den förstnämnda domarens egen utnämning är identiska med dem som gäller för den domare som är föremål för denna begäran.

77 Det framgår av besluten om hänskjutande att det inom de sammansättningar vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) som ska pröva begärandena om oavhängighets- och opartiskhetstestet i de tre nationella målen, fanns åtminstone en domare som utnämnts på förslag av KRS i dess nya sammansättning.

78 När en domare som tjänstgör vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) har utnämnts under omständigheter som är identiska med omständigheterna kring utnämningen av den domare som är föremål för en begäran om att oavhängighets- och opartiskhetstestet ska tillämpas, vilka ligger till grund för denna begäran, kan det, såsom har angetts i punkt 73 ovan, inte godtas att den förstnämnda domaren ingår i den sammansättning vid denna domstol som ska pröva begäran.

79 Mot denna bakgrund ska fråga 1 b i målen C-96/24, C-103/24 och C-112/24 besvaras enligt följande. Artikel 19.1 andra stycket FEU, jämförd med artikel 47 i stadgan, ska tolkas så, att den utgör hinder för att kontrollen av huruvida kraven på oavhängighet och opartiskhet avseende en domare som tjänstgör vid en domstol och därmed rätten till en domstol som har inrättats enligt lag, i den mening som avses i dessa bestämmelser, har iakttagits, anförtros en dömande sammansättning vid denna domstol som består av en eller flera domare vilka, på grund av villkoren för deras utnämning, befinner sig i en situation som är identisk med situationen för den domare som är föremål för kontrollen.

Frågorna 1 a och 2 i målen C-96/24, C-103/24 och C-112/24, fråga 3 i mål C-103/24 samt fråga 4 i målen C-96/24 och C-112/24

80 Den hänskjutande domstolen har ställt dessa frågor för att få klarhet i huruvida Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) enligt artikel 19.1 andra stycket FEU, jämförd med artikel 47 i stadgan, är skyldig att ex officio pröva huruvida den dömande sammansättning som ska pröva en begäran om att oavhängighets- och opartiskhetstestet ska tillämpas på en domare vid den domstolen, uppfyller kravet på en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag. Den hänskjutande domstolen vill även få klarhet i dels huruvida en ledamot i den sammansättningen, som hyser tvivel om huruvida en annan ledamot i sammansättningen uppfyller dessa krav på oavhängighet och opartiskhet, ska begära att den andra ledamoten ska förklaras jävig, dels huruvida bedömningen av en sådan begäran kan göras av en sammansättning där endast en minoritet av dess ledamöter har utnämnts efter ett förfarande som är behäftat med oegentligheter.

81 Det ska påpekas att den hänskjutande domstolen har ställt dessa frågor för att få klarhet i vilka åtgärder som kan säkerställa att begäranden om att oavhängighets- och opartiskhetstestet ska tillämpas på en domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) prövas av en sammansättning vid denna domstol som uppfyller kraven på en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag, i den mening som avses i artikel 19.1 andra stycket FEU och artikel 47 i stadgan.

82 Under dessa omständigheter ska frågorna 1 a och 2 i målen C-96/24, C-103/24 och C-112/24, fråga 3 i mål C-103/24 samt fråga 4 i målen C-96/24 och C-112/24 omformuleras på så sätt att den hänskjutande domstolen har ställt dessa frågor för att få klarhet i huruvida artikel 19.1 andra stycket FEU, jämförd med artikel 47 i stadgan, ska tolkas så, att för det fall den dömande sammansättningen vid en domstol, som har att pröva en begäran om att det ska kontrolleras huruvida en ledamot vid den domstolen uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet, själv åsidosätter rätten till en domstol som har inrättats enligt lag på grund av att det i sammansättningen ingår en domare som inte uppfyller dessa krav, är den aktuella domstolen

skyldig att se till att en sådan domare inte deltar i prövningen av begäran och ska, i förekommande fall, underlåta att tillämpa de nationella bestämmelser som fastställer sammansättningen, så att begäran kan prövas av en instans som uppfyller kraven i dessa unionsbestämmelser.

83 Det ska inledningsvis påpekas att det framgår av fast rättspraxis att den grundläggande rätten till en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag, innebär att varje nationell domstol som ska tillämpa unionsrätten är skyldig att kontrollera om den genom sin sammansättning utgör en sådan domstol när det uppstår allvarligt tvivel i detta avseende, varvid en sådan kontroll är nödvändig med hänsyn till det förtroende som domstolarna i ett demokratiskt samhälle måste kunna inge hos enskilda. En sådan nationell domstol måste även under vissa omständigheter kunna kontrollera om en oegentlighet i förfarandet för utnämning av en domare kan ha lett till en kränkning av denna grundläggande rättighet (se, för ett liknande resonemang, dom av den 26 mars 2020, Omprövning Simpson/rådet och HG/kommissionen, C-542/18 RX-II och C-543/18 RX-II, EU:C:2020:232, punkt 57, och dom av den 5 juni 2023, kommissionen/Polen (Domares oavhängighet och privatliv), C-204/21, EU:C:2023:442, punkt 276).

84 Det ska även erinras om att domstolen redan har slagit fast att den omständigheten att det i en dömande sammansättning finns en enda domare som inte är oavhängig, opartisk eller har tillsatts enligt lag räcker för att denna sammansättning inte ska anses utgöra en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag, i den mening som avses i artikel 19.1 andra stycket FEU, jämförd med artikel 47 andra stycket i stadgan (se, för ett liknande resonemang, dom av den 26 mars 2020, Omprövning Simpson/rådet och HG/kommissionen, C-542/18 RX-II och C-543/18 RX-II, EU:C:2020:232, punkterna 69–75, och dom av den 4 september 2025, AW ”T”, C-225/22, EU:C:2025:649, punkt 57 och där angiven rättspraxis).

85 Det ska betonas att enligt fast rättspraxis innebär principen om unionsrättens företräde att denna rättsordning har företräde framför respektive medlemsstats nationella rätt. Denna princip medför således en skyldighet för alla myndigheter i medlemsstaterna att säkerställa unionsbestämmelsernas fulla verkan, och medlemsstaternas lagstiftning kan inte påverka verkan av de unionsrättsliga bestämmelserna inom medlemsstaterna (dom av den 13 juli 2023, YP m.fl. (Upphävande av immunitet och avstängning av en domare), C-615/20 och C-671/20, EU:C:2023:562, punkt 61 och där angiven rättspraxis).

86 Nämnda princip innebär bland annat att varje nationell domstol som inom ramen för sin behörighet ska tillämpa unionsbestämmelser är skyldig att säkerställa att dessa bestämmelser ges full verkan i det mål som den ska avgöra genom att, med stöd av sin egen behörighet, vid behov underlåta att tillämpa nationell lagstiftning eller praxis som strider mot en unionsrättslig bestämmelse med direkt effekt, utan att det är nödvändigt att vare sig begära eller avvakta ett föregående upphävande av denna genom ett lagstiftnings- eller annat konstitutionellt förfarande. Iakttagandet av denna skyldighet krävs bland annat för att säkerställa att medlemsstaternas likhet inför fördragen respekteras och utgör ett uttryck för den princip om lojalt samarbete som stadfästs i artikel 4.3 FEU (dom av den 13 juli 2023, YP m.fl. (Upphävande av immunitet och avstängning av en domare), C-615/20 och C-671/20, EU:C:2023:562, punkt 62 och där angiven rättspraxis).

87 Domstolen har redan slagit fast att artikel 19.1 andra stycket FEU, tolkad mot bakgrund av artikel 47 i stadgan – som ålägger medlemsstaterna en klar, precis och ovillkorlig resultatförpliktelse bland annat vad gäller oavhängigheten och opartiskheten hos de domstolar som ska tolka och tillämpa unionsrätten samt kravet på att dessa domstolar ska ha inrättats enligt lag – har direkt effekt. Detta innebär att en nationell domstol ska underlåta att tillämpa en bestämmelse, rättspraxis eller administrativ praxis i den nationella rättsordningen som strider

mot dessa bestämmelser i unionsrätten såsom de har tolkats av EU-domstolen (dom av den 13 juli 2023, YP m.fl. (Upphävande av immunitet och avstängning av en domare), C-615/20 och C-671/20, EU:C:2023:562, punkt 63 och där angiven rättspraxis).

88 Av fast rättspraxis framgår också att även om det inte har antagits några nationella lagstiftningsåtgärder för att få ett fördragsbrott som fastställts av EU-domstolen att upphöra, så ankommer det på de nationella domstolarna att vidta alla nödvändiga åtgärder för att underlätta genomförandet av unionsrättens fulla verkan i enlighet med slutsatserna i den dom i vilken fördragsbrottet fastställts. Enligt principen om lojalt samarbete i artikel 4.3 FEU är de nationella domstolarna dessutom skyldiga att undanröja de otillåtna följderna av en överträdelse av unionsrätten (se, för ett liknande resonemang, dom av den 10 mars 2022, Grossmania, C-177/20, EU:C:2022:175, punkterna 38 och 63 samt där angiven rättspraxis, och dom av den 13 juli 2023, YP m.fl. (Upphävande av immunitet och avstängning av en domare) C-615/20 och C-671/20, EU:C:2023:562, punkt 64).

89 För att uppfylla de skyldigheter som det erinrats om i punkterna 85–88 ovan ska en nationell domstol i så stor utsträckning som möjligt tolka den relevanta nationella lagstiftningen på ett sätt som är förenligt med de krav som följer av unionsrätten. Även om en sådan tolkning inte gör det möjligt att undvika ett åsidosättande av enskildas rätt till en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag, är den domstolen emellertid, för att säkerställa unionsrättens företräde, skyldig att underlåta att tillämpa de nationella bestämmelserna i fråga, bland annat när dessa bestämmelser skulle leda till att ett mål prövas av domare som skulle kunna sakna, eller framstå som att de saknar den opartiskhet som krävs (se, för ett liknande resonemang, dom av den 6 oktober 2021, W.Ż. (Högsta domstolens avdelning för extraordinär kontroll och offentliga angelägenheter – Tillsättning), C-487/19, EU:C:2021:798, punkterna 159 och 161, och dom av den 13 juli 2023, YP m.fl. (Upphävande av immunitet och avstängning av en domare) C-615/20 och C-671/20, EU:C:2023:562, punkt 65).

90 Artikel 19.1 andra stycket FEU ålägger emellertid inte medlemsstaterna någon enhetlig modell för att säkerställa ett effektivt domstolsskydd, eller för att återupprätta det förtroende för domstolsväsendet som allmänheten har förlorat på grund av systemrelaterade oegentligheter vid tillsättningen av domartjänster (dom av den 24 mars 2026, Rzecznik Praw Obywatelskich (Jävsinvändning mot en domare vid allmän domstol), C-521/21, EU:C:2026:242, punkt 64).

91 Det ankommer således på den berörda medlemsstatens rättsordning att fastställa de processuella regler som gör det möjligt att säkerställa att en begäran om att det ska kontrolleras huruvida en ledamot vid en domstol uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet, prövas av en dömande sammansättning som iakttar de krav som följer av den grundläggande rätten till ett effektivt rättsmedel och till en opartisk domstol.

92 Mot denna bakgrund ska frågorna 1 a och 2 i förevarande tre mål, fråga 3 i mål C-103/24 och fråga 4 i målen C-96/24 och C-112/24 besvaras enligt följande. Artikel 19.1 andra stycket FEU, jämförd med artikel 47 i stadgan, ska tolkas så, att för det fall den dömande sammansättningen vid en domstol, som har att pröva en begäran om att det ska kontrolleras huruvida en ledamot vid den domstolen uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet, själv åsidosätter rätten till en domstol som har inrättats enligt lag på grund av att det i sammansättningen ingår en domare som inte uppfyller dessa krav, är den aktuella domstolen skyldig att se till att en sådan domare inte deltar i prövningen av begäran och ska, i förekommande fall, underlåta att tillämpa de nationella bestämmelser som fastställer sammansättningen, så att begäran kan prövas av en instans som uppfyller kraven i dessa unionsbestämmelser. I synnerhet ska domare som inte

uppfyller kraven på erforderlig opartiskhet uteslutas från den dömande sammansättning som ska göra den prövningen. Det ankommer således på den berörda medlemsstatens rättsordning att fastställa de processuella regler som gör det möjligt att säkerställa att en sådan begäran prövas av en dömande sammansättning som iakttar de krav som följer av den grundläggande rätten till ett effektivt rättsmedel och till en opartisk domstol.

Fråga 3 i målen C-96/24 och C-112/24

93 Med hänsyn till svaret på frågorna 1 a och 2 i målen C-96/24, C-103/24 och C-112/24, fråga 3 i mål C-103/24 och fråga 4 i målen C-96/24 och C-112/24 saknas det anledning att besvara fråga 3 i målen C-96/24 och C-112/24.

Rättegångskostnader

94 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i de nationella målen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (fjärde avdelningen) följande:

1) **Artikel 19.1 andra stycket FEU, jämförd med artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna,**

   ska tolkas så,

   att omständigheterna kring utnämningen av en domare i sig kan medföra ett åsidosättande av rätten till en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag, i den mening som avses i dessa bestämmelser, om dessa omständigheter medför en oegentlighet av sådant slag och av sådant allvar att den ger upphov till rimligt tvivel hos enskilda beträffande domarens oavhängighet eller opartiskhet.

2) **Artikel 19.1 andra stycket FEU, jämförd med artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna,**

   ska tolkas så,

   att den utgör hinder för att kontrollen av huruvida kraven på oavhängighet och opartiskhet avseende en domare som tjänstgör vid en domstol och därmed rätten till en domstol som har inrättats enligt lag, i den mening som avses i dessa bestämmelser, har iakttagits, anförtros en dömande sammansättning vid denna domstol som består av en eller flera domare vilka, på grund av villkoren för deras utnämning, befinner sig i en situation som är identisk med situationen för den domare som är föremål för kontrollen.

3) **Artikel 19.1 andra stycket FEU, jämförd med artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna,**

   ska tolkas så,

att för det fall den dömande sammansättningen vid en domstol, som har att pröva en begäran om att det ska kontrolleras huruvida en ledamot vid den domstolen uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet, själv åsidosätter rätten till en domstol som har inrättats enligt lag på grund av att det i sammansättningen ingår en domare som inte uppfyller dessa krav, är den aktuella domstolen skyldig att se till att en sådan domare inte deltar i prövningen av begäran och ska, i förekommande fall, underlåta att tillämpa de nationella bestämmelser som fastställer sammansättningen, så att begäran kan prövas av en instans som uppfyller kraven i dessa unionsbestämmelser. I synnerhet ska domare som inte uppfyller kraven på erforderlig opartiskhet uteslutas från den dömande sammansättning som ska göra den prövningen. Det ankommer således på den berörda medlemsstatens rättsordning att fastställa de processuella regler som gör det möjligt att säkerställa att en sådan begäran prövas av en dömande sammansättning som iakttar de krav som följer av den grundläggande rätten till ett effektivt rättsmedel och till en opartisk domstol.

Underskrifter